

УДК 001 [14+17](045)

Н. М. Сухова

ПАНДЕМІЯ: ЗАГРОЗА ЧИ УРОК ЛЮДСТВУ В ХХІ СТОЛІТТІ?Національний авіаційний університет
e-mail: n.s.nikas@nau.edu.com; ORCID: 0000-0002-2422-43970003

Анотація. У статті досліджується вплив пандемії, що викликана Covid 19, на головні сфери людського існування: освіту, економіку, політику, медицину тощо. Показано, як під час пандемії коронавірусу відкрилося багато прихованих негараздів у суспільствах різного типу, що й підштовхує людство до переосмислення способу свого життя в природі й у Всесвіті загалом. Наголошено, що сьогодні актуальними стали дослідження зміни людського мозку та психіки, що напряму пов'язані з науковими дослідженнями щодо збереження екології навколишнього середовища як системи, що задає фон існування людини на планеті. Разом із тим, досвід останніх місяців 2020 року, коли людству довелося перебувати в умовах карантину, після «пройдених уроків» варто було б зробити певні суттєві висновки для подальшого формування нового типу відносин у соціумі та збереження людського життя не тільки в умовах пандемії, а й в умовах поглиблення світової економічної кризи. Показано, що в умовах формування суспільства нового типу необачне реформування основних сфер людського існування призводить до включення механізмів самознищення людства, а досвід проходження пандемії коронавірусу є важливим застережним чинником для людства, щоб замислитися над наслідками свого вибору та дій.

Ключові слова: глобалізація, соціальні мережі, Інтернет, людина, освіта, дистанційне навчання, екологічна свідомість, віруси, бактерії.

Вступ

Розвиток світу та людини в ньому сягнув потужних висот. Новий соціальний цикл закладає нові програми розвитку набагато століть вперед, що значно змінить світове товариство в ідеях, відкриттях, технологіях, освіті, економічних та політичних тенденціях. Епоха модерну, ґрунтуючись на ідеях підкорення людиною сил природи, мала провідним світоглядом механіцизм, який збережено до теперішнього часу. Коли в ХХ ст. говорили про могутність людства, то в ХХІ ст. стало зрозуміло, що людство опинилося безпорадним перед технікою, яку саме й винайшло. Технічні пристрої, що підтримують існування електронних мереж, поряд із корисними для сучасної людини послугами зв'язку, підкорюють людські взаємини на користь їхніх власників. Це дає останнім широке поле можливостей для маніпулювання свідомістю людей. Так само виглядає ситуація й зі штучним інтелектом, за допомогою якого замінюються робочі місця людей у багатьох сегментах виробництва, економіки та соціального управління. Тому технічне подвигництво, завдяки сурогатному світогляду, поступово відсторонює людину від самої себе, знищує в ній людяне.

На поглиблення негараздів у 2020 р. вплинуло стрімке розповсюдження вірусної інфекції Covid-19, яка переросла в пандемію та завдала значних фінансових, матеріальних і моральних збитків самому феномену міжкультурної взаємодії. Причому вона висвітлила й інші виклики глобального порядку, пов'язані не лише з медичними, але й економічними, енергетичними, соціально-політичними, екологічними проблемами, які завдали тяжкого удару в тому числі й культурному спілкуванню представників різних націй та цивілізацій (Дротянко, Ягодзінський, 2020: 16). Так, у гонитві за прибутками люди втрачають своє людське обличчя і наївно вважають, що все просто так для них минеться, що не потрібно буде відповідати за свої негарні вчинки та хибний вибір.

Мета дослідження

Метою даного дослідження є аналіз прихованих раніше фактів поглиблення кризи на всіх рівнях

соціальної системи, пошук виходу зі складного становища та подальше стратегічне бачення розвитку суспільства, з урахуванням певних висновків у прожитих ситуаціях.

Порівняльний аналіз різноманітних поглядів представників різних галузей знання буде підставою для досягнення мети. Основна увага буде приділена освітній галузі як одній із провідних ланок становлення людини нового типу, що допоможе відповісти на питання: чи можливо перетворити тривожність і дезорієнтацію людини в суспільстві на трамплін для нового буття?

Методологія дослідження

Застосування компаративного підходу допоможе зіставити між собою світоглядні передчуття та прогнози науковців різних галузей знання, а долучення синергетичного підходу надасть можливості більш глибоко усвідомити неоднозначність впливу пандемії COVID на самоорганізаційні процеси в сучасному світі.

Результати

Впровадження карантинного стану, як заходу з підготовки вітчизняної системи охорони здоров'я до боротьби з небезпечним для людського життя захворюванням, показало нам помилковість наших попередніх рішень і дій щодо руйнування санітарно-епідеміологічної служби. Саме вона раніше проводила заходи профілактики сезонних захворювань та епідемій. Нещодавно, в грудні 2019 р., у Китаї відбувся спалах тяжкої гострої респіраторної інфекції COVID-19 (Coronavirus Disease-19), викликаний новим коронавірусом SARS-CoV-2. З моменту появи вірус розповсюдився майже на всі країни світу. Всесвітня організація охорони здоров'я повідомила, що спалах набув статусу. Епідемія COVID-19 стала третьою, за рахунком, викликаною коронавірусами, після епідемії тяжкого гострого респіраторного синдрому 2002-2003 рр. та ближньосхідного респіраторного синдрому. Медики наголошують, що вірус поводить себе абсолютно непередбачено і тому відсутня медична логіка – єдиний протокол лікування цієї небезпечної хвороби.

Віруси та бактерії розвиваються разом із людством, але вони значно довше мешкають на

нашій планеті і складають майже половину маси нашого тіла. Тобто, їхня адаптивність до умов життя в будь-якому середовищі є значно вищою за адаптивність людського організму. Абсолютна стерильність людського тіла робить його нежиттєздатним. Тому контакт із вірусами і бактеріями є суперважливим для імунної системи людини. Часто діти віком від двох до дев'яти років хворіють різними простудними захворюваннями і це є абсолютно нормальним процесом для нашого життя. В цей час дитячий організм знайомиться з вірусами та бактеріями, виробляє проти них імунітет і адаптується до життя на планеті. Отже, побороти віруси людям неможливо, але їхнє розмноження в нашому організмі можна контролювати.

Пандемія (від грец. *παν* «пан» – увесь та *δημος* «демос» – народ) – епідемія, що характеризується найбільшим поширенням будь-якого інфекційного захворювання на території усієї країни та сусідніх держав, багатьох країн світу, різних материках (Порта, Макул 2008: 179). Основною характеристикою пандемії є відсутність колективного імунітету в людства та ефективних засобів профілактики (вакцини) й лікування. Так що сталося з людським імунітетом, якщо організм людини не може впоратися з вірусом? Душа людини страждає, поки не зрозуміє суті того, що відбувається і, в першу чергу, суті свого власного існування.

Введення карантинного стану в країні під час пандемії, за аналогією з медичною сферою, є «штучною комою». Лікарі вводять пацієнта в медикаментозну кому для збереження його здоров'я, для полегшення проходження болювого порогу. В Україні також були запроваджені карантинні заходи, на фоні яких руйнувалися бізнеси, люди втрачали роботу, житло, гроші на яке були взяті в кредит, і т.д. Але задум був зовсім іншим, а саме - закумулювати всю решту фінансових ресурсів для будівництва нових лікарень чи нових місць для хворих, провести кисневі магістралі для ШВЛ (штучної вентиляції легень), закупити захисну одягу для лікарів і т.д. Але відбулося інакше. Для народу України запровадили карантин, а закумульовані ресурси кудись поділися. Тільки наприкінці вересня 2020 року голова Рахункової палати України В. Пацкан повідомив, що з 66 млрд. грн фонду боротьби з коронавірусом фактично витрачено станом на 24 вересня 25 млрд грн. З них 12,6 млрд грн пішло на будівництво доріг та амбулаторій, 9,2 млрд – на соціальні виплати населенню та матеріальну допомогу медикам. Також 2,8 млрд грн виділено на доплати до зарплат медикам, працівникам МВС та виконавчої служби, а 289 млн грн спрямовано на закупівлю обладнання та засоби індивідуального захисту (Пацкан, 2020). Виникає запитання: а куди поділися 40 млрд гривень? Політика та економіка завжди тісно переплетені між собою і залежно від того, з якими моральними якостями висунуто людей в ці сфери, залежить добробут населення певної держави, її перспективи.

Побіжний огляд екологічного стану навколишнього середовища спонукає нас

стверджувати, що експерименти над природою дійшли своєї критичної межі й почалися експерименти над людиною. Підтвердженням цьому є незрозуміле реформування системи освіти. Тому що на виході цих реформ зникає людина як така. Її замінює робот, у якого відсутня потреба у відпочинку, душевних переживаннях і т.д. Розглянемо сучасний зміст шкільної освіти, а це: грамотність, вихованість, універсальні навички для всіх. Всі освітні практики зорієнтовані на розвиток «метапредметних» навичок і на підвищення самостійності та вмотивованості. Під «метапредметними» навичками очільники міністерства освіти мають на увазі вміння отримувати, обробляти і застосовувати знання, мотивувати себе і критично оцінювати інформацію. Передбачається просто контроль над свідомістю дитини за допомогою нових освітніх технологій. А в результаті знижується усвідомлення людьми життя і скорочується саме життя людини. Тому серед підлітків так багато суїцидів. Їм не цікаво жити, бо метапредметні навички не стосуються знання. Вони потрібні тільки для того, щоб була якась мотивація до навчання і, в подальшому, до монотонної роботи в команді чи без неї. Все це пропонується замість формування картини світу у людини та цілісного сприймання буття.

Новий статус вчителя передбачає, за Сінгапурською моделлю, досягати, шляхом субсидування 100% ставки за іпотечку, підвищення заробітної плати на 125% за рахунок скорочення вчителів та викладачів вищих навчальних закладів, збільшення навантаження та переведення на дистанційну форму навчання. За всім цим криються невтішні висновки, а саме: пропонується так звана компетентність замість знання, коли компетентністний підхід замінює фундаментальний підхід із базовим науковим мінімумом; варіативність освіти виглядає як порушення системності, методологічної цілісності, загальної наукової мови, розмивання цілісної наукової картини світу. І в результаті цієї програми отримуємо компілятора замість людини, яка мислить, а замість знання та навичок – вміння швидко фільтрувати інформаційні джерела і просто знати, де це взяти. Отже, в подальшому до людини будуть ставитися як до витратного матеріалу.

Але ще з часів Просвітництва педагоги і психологи чудово знають, що будь-яке навчання завжди є насиллям, перш за все, над собою. Саме через зусилля відбувається розвиток людини, креативні дії по відношенню до себе та навколишнього світу. Професія вчителя завжди шанована в усіх успішних суспільствах, бо саме вчитель є тією важливою ланкою суспільства, від якої залежить майбутнє людства. З початкової школи діти навчають, перш за все, ввічливо спілкуватися один з одним. Тільки після цього відбувається успішне занурення в освітній процес. В іншому випадку діти будуть прагнути нашкодити ближньому. Природній егоїзм дитини штовхає її на це. Навіть коли вчитель є чудовим знавцем свого предмету, а постійно потурає розвитку егоїстичних якостей та нахилів у учнів, тоді він сам стає джерелом зла. Тому вкрай необхідно, починаючи з

початкової школи, навчити людину спілкуванню з іншими людьми та природою. Якщо будуть існувати такі добрі зв'язки, то кожна людина буде відчувати світ зовсім по-іншому. Тому зміст шкільної освіти є важливим стратегічним завданням для кожної країни та людства загалом.

Представники різних галузей гуманітарного знання – філософи, медики, психіатри, неврологи, психологи, соціологи, педагоги – виступають проти введення цифрової освіти, бо помітили, що дитина втрачає здатність критично мислити й орієнтуватися в просторово-часовому континуумі, спостерігається відсутність відповідальності, притупляється воля людини. Вони одногласно передбачають, що результатом дистанційної освіти буде тотальне цифрове слабоумство у школярів та студентства по типу старечої деменції та «інформаційна булемія», коли людині дається багато інформації, але вона не може її утримати, нічого не пам'ятає, бо нейронні узорі закріплюються в мозку лише при наявності досвіду (Шпітцер, 2015).

Безумовно, реформи напряду залежать від способу життя і мислення людей. Якщо останні лишаються незмінними, то безглуздо проводити будь-які реформи. Україна має досвід багатьох років, коли ми вважали, що слід провести реформи, а тоді спосіб життя підтягнеться. Після розпаду СРСР ми вважали, що багаті будуть при владі і поділяться з бідними. Потім націонал-патріоти запропонували спрощену схему: будемо патріотами, говорити українською мовою, слідкувати за тим, щоб усі говорили цією мовою, глибше вивчали культуру народу України і все налаштується. Але спосіб нашого життя і спосіб мислення нічого не змінили. Україна, з часів розпаду СРСР, ніяк не може вийти із зони експерименту. Спрощені схеми не спрацьовують, бо життя є набагато складнішим. Мова й національна культура, як показав досвід, нічого не вирішують. А не навчившись організувати теперішнє, ми не зможемо сприймати адекватно майбутнє.

Пандемія COVID-19 показала згубний шлях освітніх реформ із дистанційним навчанням, оскільки втрачається процес формування світогляду людини. Наступними будуть експерименти, як заявив у своєму інтерв'ю Politeka Online виконуючий обов'язки міністра освіти України С. Шкарлет, з капіталізацією освіти, в яких передбачено створення «рейтингового паспорту» і скорочення терміну надання освітніх послуг у вищій школі, на зразок Сінгапурської освітньої моделі. Так, з позицій економцентризму, намагаються вирішувати питання освіти людини нового тисячоліття. Цілком зрозуміло, що цифровий світ потребує людину з певним типом нервової системи, яка б швидко розпізнавала потрібну їй інформацію і не відволікалася на сторонні інформаційні потоки. Але чи можна так швидко підготувати таку людину з надлюдськими якостями? Колись відомий німецький філософ Ф. Ніцше теоретизував щодо цього. І фашистська Німеччина практично хотіла створити так званих надлюдей. Спроби закінчилися негативним фіналом для Німеччини і для людства.

Ми в чомусь можемо глибоко помилятися, це властиво кожній людині. Тому прагнення зробити країну в смартфоні можуть призвести до руйнівних наслідків не тільки для певного соціуму, а й для всієї країни. Тому нам потрібно дуже уважно ставитися до інструменту і методів, які ми використовуємо для втілення реформ, зокрема, в медичному обслуговуванні, в освіті і т. д. І якщо урок засвоїти, відчуті і зрозуміти те, що буде продуктивним, то можна успішно побудувати всі сфери існування людського життя не тільки в окремо взятій державі, а й згармонізувати життя людини в природі. Але якщо не зрозуміти сутність тих умов, які виставила всьому людству планета, і не зробити плідних висновків із зроблених нами помилок, то можна й увімкнути механізм самознищення людства.

Обговорення

Наша планета запускає новий цикл свого існування і в ньому, перш за все, повинно змінитися життя людини. Ситуація обмеження, що пов'язана з епідемією коронавірусу, коли людина опинилася один на один із собою, висвітила актуальні теми людства, які при певному аналізі та діях можуть стати найпродуктивнішими для людства XXI ст. І чим далі ми будемо проживати цю ситуацію, тим більше будемо розуміти, для чого вона нам дана, в чому криються наші попередні помилки.

Про особливості зміни філософського підходу до розгляду положення людини в світі українська дослідниця Н. Мозгова наголошує, що суб'єктом у класичній та некласичній філософії виступала ініціативна й активна людина, а філософська думка кінця ХХ ст. остаточно відмовилася від даної позиції і місце суб'єкта гри тепер займає сама гра. Якості людини як автора втрачаються (Мозгова, 2020: 36). Світова філософська думка завжди прогностично попереджає людство про нові виклики часу, показує небезпечність людського вибору в бік техногенного розвитку цивілізації.

Ми починаємо жити в умовах постійних змін як планетарного, так і локального рівнів. Коли багато країн опинилося в карантині, закриті кордони, люди не можуть вільно пересуватися, тоді лише власний і колективний досвід посприяє зміні свідомості людей. Але для цього потрібен певний час. Через деякий час, по завершенню пандемії, відновляться зв'язки між країнами і людьми, але вже все буде по-іншому. Багато сучасних дослідників із різних галузей знання, Дж. Агамбен, А. Бадью, П. Слотердайк та інші, наголошують про важливість і необхідність спілкування між різними групами людей. В їхніх працях знаходимо непоодинокі висновки про те, що до теперішнього часу людство мало дуже багато свободи і мало продуктивного спілкування між людьми. Занадто поїздок, витрачання енергії на групові проекти, що виявилось не ефективним. У таких умовах формується питання: як знизити кількість спілкування і підвищити його якість? Чи сформується потреба в спілкуванні заради корисної справи, заради нового знання, бо спілкування заради отримання інформації (спілкування заради спілкування) ми отримуємо через онлайн. Тому під

час епідемії впливало й етичне питання (проблема людяності в людині), а саме: режим вдягання захисної маски примушує нас думати не тільки про своє здоров'я, а й про здоров'я інших людей. Коли людина зустрічається із загрозою для свого життя, в неї змінюється свідомість. Так у багатьох країнах світу виникла ситуація з недостатньою кількістю апаратів штучної вентиляції легень. Коли медичні працівники не встигали врятувати не тільки пацієнтів, а й своїх колег на місцях, тоді це стало потрясінням для всього світу. В мережевому суспільстві така інформація розповсюджується досить швидко і вона завжди є доступною для безкінечної кількості переглядів. Отже, світовий досвід довів, що поки люди не стикаються з жахливими ситуаціями, в них відсутня турбота про інших. Висновком є те, що в складних умовах життя необхідно дотримуватися етичних норм людяності, щоб зберегти самого себе й навколишній світ.

Кожен несе відповідальність за життя інших людей, оскільки ми взаємодіємо впродовж усього свого життя між собою. Людина є продуктом соціуму, соціальних відносин. Кожен із нас є відповідальним за те, що відбувається в суспільстві. Тому зміна в одній людині закономірно впливає на процеси життя інших. Коли людина ставиться з любов'ю до себе та інших, то вона буде «заряджати» таким почуттям інших, і навпаки. А епоха антиінтелектуалізму, коли толерантність вимагає поважати незнання інших, відходить у минуле. Світ толерантності виявився безперспективним для нової ери і це все частіше підтверджують події заколотів у США та Європі. Свого часу Нобелівські лауреати І. Пригожин й І. Стенгерс влучно назвали «точкою біфуркації» те, що неможливо передбачити в подальшому розвитку системи, спираючись на попередні тенденції. Саме в такому стані перебуває людство сьогодні. Ми пізнаємо і освоюємо світ, в якому ще ніхто не жив. Хіба що письменники-фантасти моделювали різні варіанти майбутнього людства на планеті.

Людина повинна не тільки виживати в складних умовах, але й навчатися в них. Людський досвід показав, що негативні обставини, завдяки позитивному стресові, у багатьох людей стимулюють усі резерви людського духу, психіки та фізичного організму, надають можливості розкрити власний потенціал. Але є й такі люди, які безвідповідально звинувачують усіх у руйнуванні свого життя і, у такий спосіб, доводять себе до духовного і морального розтління. Кінець земного життя таких людей стає досить передбаченим.

Говорячи про тему людської душі у новому тисячолітті, Далай-Лама наголосив, що людина була створена для того, щоб її любили, а речі були створені, щоб ними користуватися. На його думку, світ знаходиться в хаосі тому, що все навпаки. Саме сьогодні все потрібно стати на свої місця. Відбувається повернення людини до її власних цінностей людяності: внутрішньої краси, внутрішнім почуттям. Стихає гонитва за зовнішніми ефектами, за тим, що проявлено у матеріальному світі. Це вже стає не цікавим для багатьох людей. Враховуючи поглиблення економічної кризи на планетарному рівні,

увага людей повільно повертається на свій внутрішній стан, на збереження відносин з іншими людьми, а речі будуть слугувати цьому. Тому в мережевому суспільстві мережі повинні слугувати людям, а не підмінювати їх собою, не бути метою людських прагнень. Із цього випливає питання про межі втілення електронних пристроїв у освіті та вихованні.

Український філософ і політолог С. Дацюк більш детально розглянув набутки та втрати всередині культури дистанційного навчання. Він наголошує, що багато сфер культури стають неможливими. Наприклад, театральні постановки, кіно, семінарські заняття (як очне спілкування), які є важливою складовою навчального процесу. Однією з причин є те, що у дітей ще не сформована воля. В реальній комунікації діти водночас видають і приймають виклик, а також не можуть вийти із ситуації конфлікту, не відреагувавши на неї. Отже, дистанційне навчання призводить до втрати волі, коли людина не може дослухати до кінця свого співрозмовника і вимикає одним натисканням на клавішу процес спілкування. А воля виникає і проявляється в тій ситуації, з якої ти не можеш вийти. Тоді якщо ти з будь-якої ситуації можеш вийти, то навіть тобі воля? Тому втрата волі є першою проблемою такої форми освіти. Другою проблемою є проблема сенсу. Філософ доводить, що соціальна мережа не може створити сталу групу як ціле, в якій формується і утримується певний сенс. У такому випадку комунікація втрачає свій сенс, оскільки з фрагментів складається цілісність, а не ціле. А сам сенс з'являється із синтезу, а не з аналізу. Тому коли людина переглядає багато роликів і робить певний аналіз, це не має ніякого сенсу для неї, бо вона оперує фрагментами, елементами. До того ж відсутня творча атмосфера, в якій майстер здатний на імпровізацію нових форм, бо воно породжується куражем (драйвом). Лектор повинен туди вкласти свою енергетику, а якщо цього немає – кураж не виникає (Дацюк, 2020). Але тут слід уточнити той момент, що лектор може дистанційно самостверджуватися через самопрезентацію, оскільки за таких умов колективна творчість дуже сильно вражена в можливостях, а індивідуальна творчість навпаки. Знімаючи індивідуальні ролики, лектор не зможе дистанційно протранслювати емоцію як наявно дотично присутню, що необхідно для більш глибокого впливу на учня чи студента. Саме з-за цього лектор втрачає творчий злет, а студенти чи учні втрачають активну уяву, що виходить за рамки наявної об'єктивності. А все це збіднює людське існування.

Висновки

Переживаючи неминучі процеси змін на планеті, нашим завданням є, перш за все, дозволити цим процесам відбутися, мужньо прийняти всі виклики часу, змінити своє відношення до світу, щоб гармонійно співіснувати з природою та Всесвітом.

Залюкування народу відбувається саме для того, щоб відтермінувати розвиток нового в світі, зупинити мислення, намагаючись цим сказати, що технології зроблять цей стрибок самі, дадуть відповідь на всі питання, повірять усі проблеми. Тому на межі

загибелі людство по-новому замислюється про сенс свого життя, про те, чим є людина, людство, куди воно йде, що відбудеться після того, як людство втратить свою людяність і т.д.

Пандемія COVID показала людству, що потрібно боятися не стільки вірусів і бактерій, скільки боятися жити так, як ми живемо. Найстрашнішою пандемією на Землі є людський егоїзм, страх, байдужість та жадібність. Пандемія егоїзму проявляється споживацьких стосунках між людьми, знищенням земних ресурсів, ненавистю, війнами, епідемією, голодом тощо. І, як наслідок, – хвороби фізичні та духовні. Деяким людям ці жахи є вигідними, й на трагедії людства заробляються великі кошти. Тому пандемія та економічна криза для нас є уроком, через який людство набуде мудрості і духовного досвіду. Карантин убиває різноманітність і примушує до одноманітності, особливо в освітній сфері. А кожна життєва ситуація надає людині можливість познайомитися із собою по-новому. Тому світ, безумовно, зміниться, але тоді, коли зміниться мозок людини, її світогляд.

Список літератури

1. Агамбен Дж. Homo sacer. Чрезвычайное положение. / Дж. Агамбен - М.: Издательство «Европа», 2011. – 148 с.
2. Бадью А. Истинная жизнь. / А. Бадью – М.: Рипол Классик, 2016 – 176 с.
3. Дацюк С. Онлайн–образование: реонтологизация или деонтологизация? [Электронный ресурс] – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/340233719_Onlajn-obrazovanie_reontologizacia_ili_deontologizacia
4. Дротянко Л. Г. Міжкультурна комунікація і толерантність перед лицем глобальних загроз / Л. Г. Дротянко, С. М. Ягодзінський // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія. – Вип. 1 (31). – НАУ, 2020. – С. 15-21.
5. Мозгова Н. Г. Віртуалізація соціальної реальності як спроба подолання самотності людини доби Постмодерну / Н. Г. Мозгова // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія. – Вип. 1 (31). – НАУ, 2020. – С. 35-37.
6. Porta, Miquel. Dictionary of Epidemiology. Oxford University Press, 2008. – p. 179.
7. Слотердайк П. Критика цинического разума / П. Слотердайк; пер. А. Перцева. – М.: АСТ Москва, 2009. – 800 с.
8. Пацкан В. За кошти боротьби з коронавірусом не закуплено жодного апарату ШВЛ [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <https://ua.112.ua/polityka/na-hroshi-fondu-po-borotbi-z-koronavirusom-ne-zakupleno-zhodnoho-aparatu-shvl-patskan-551999.html>

9. Чен В. Его Святейшество Далай-Лама. Мудрость прощения: доверительные беседы и путешествия. – М.: «София», 2005. – 288с.

10. Шпитцер М. Антимозг [Электронный ресурс]. – Режим доступу: http://www.al24.ru/wp-content/uploads/2013/12/%D0%BC%D0%B0%D0%BD_1.pdf

References

1. Agamben, Dzh. (2011) Homo sacer. Chrezvychaynoye polozheniye. /Dzh. Agamben - M.: Izdatel'stvo «Yevropa» [in Russian].
2. Bad'yu, A. (2016) Istinnaya zhizn'. /A. Bad'yu –M.: Ripol Klassik, –176 s. [in Russian].
3. Datsyuk, S. (2020) Onlajn–obrazovanye: reontologizatsiya yly deontologizatsiya? [Online education: reontologization or deontologization?]. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/340233719_Onlajn-obrazovanie_reontologizacia_ili_deontologizacia [in Russian].
4. Drot'yanko L.H., Yahodzins'kyy S.M. (2020) Mizhkul'turna komunikatsiya i tolerantnist' pered lytsem hlobal'nykh zahroz. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu, Proceedings of the National Aviation University*, 1 (31): 15–21 [in Ukrainian].
5. Mozhova, N.H. (2020). Virtualizatsiya sotsial'noyi real'nosti yak sprobа podolannya samotnosti lyudyny doby Postmodernu [Virtualization of social reality as an attempt to overcome the loneliness of postmodern man]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu, Proceedings of the National Aviation University*, 1 (31): 35-37 [in Ukrainian].
6. Porta, M. ed. (2008). Dictionary of Epidemiology. Oxford University Press, 179.
7. Sloterdajk, P. (2009). Krytyka tsynicheskoho razuma [Critique of the Cynical Mind]. (A. Pertseva (Trans.)) Moscow: AST Moskva [in Russian].
8. Patskan, V. (2020) Za koshty borot'by z koronavirusom ne zakupleno zhodnoho aparatu SHVL [No ventilators have been purchased to control the coronavirus]. Retrieved from <https://ua.112.ua/polityka/na-hroshi-fondu-po-borotbi-z-koronavirusom-ne-zakupleno-zhodnoho-aparatu-shvl-patskan-551999.html> [in Ukrainian].
9. Chen, V. (2005). Yego Svyateystvo Dalay-Lama. Mudrost' proshcheniya: doveritel'nyye besedy i puteshestviya [His Holiness the Dalai Lama. The Wisdom of Forgiveness: Confidential Conversations and Travel]. Moscow: Sofiya [in Russian].
10. Shpytser, M. (2015) Antymozh [Antimbrain]. Retrieved from http://www.al24.ru/wp-content/uploads/2013/12/%D0%BC%D0%B0%D0%BD_1.pdf [in Russian].

Н. Н. Сухова

ПАНДЕМИЯ: УГРОЗА ИЛИ УРОК ЧЕЛОВЕЧЕСТВУ В XX ВЕКЕ?

В статье исследуется влияние пандемии, вызванной Covid 19, на основные сферы человеческого существования: образование, экономику, политику и медицину. Показано, что пандемия коронавируса открыла много скрытых опасных тенденций в обществах разного типа и способствовала переосмыслению многими людьми своего образа жизни и отношения как к природе, так и к Вселенной. Подчеркивается, что сегодня более актуальными стали научные исследования, касающиеся не только экологии окружающей среды, как системы задающей фон существования человека на планете, но и исследования особенностей человеческого мозга и психики, их экологии. Вместе с тем, опыт последних месяцев этого года, когда человечеству пришлось жить в условиях карантина, после «пройденных уроков» стоило бы сделать существенные выводы для дальнейшего формирования нового типа отношений в социуме и сохранения человеческих жизней не только в условиях пандемии, но и в условиях углубляющегося экономического кризиса. Показано, что в условиях формирования общества нового типа, беспечное проведение реформ в основных сферах человеческого существования могут привести к включению механизма самоуничтожения человечества, а опыт прохождения периода пандемии коронавируса является важным фактом предупреждения, чтобы человечество задумалось над последствиями своего выбора и действий.

Ключевые слова: глобализация, социальные сети, Интернет, человек, образование, дистанционное обучение, экологическое сознание, вирусы, бактерии.

N. Sukhova

A PANDEMIC: A THREAT OR A LESSON TO HUMANITY IN THE XXI CENTURY?

Introduction. The development of the world and man in it has reached great heights. The new social cycle lays down new development programs for many centuries to come, which will significantly change the world community in ideas, discoveries, technologies, education, economic and political trends. **The aim and tasks** are to analyze the previously hidden facts of the deepening crisis at all levels of the social system, to search a way out of a difficult situation and further strategic vision of society, taking into account experience from past situations.

Research methods. Applying a comparative approach will help to compare the worldviews and predictions of scientists in different fields of

knowledge, and the addition of a synergetic approach will provide a deeper understanding of the ambiguity of the COVID pandemic on self-organization in today's world. **Research results.** The COVID-19 pandemic has shown a disastrous path of educational reforms with distance learning, as the process of forming a person's worldview is lost. Experiments with the capitalization of education, which provide for the creation of a "rating passport" and reduce the duration of educational services in higher education, such as the Singapore educational model will be next. Thus, from the standpoint of economic centrism, they are trying to address the issue of human education in the new millennium. **Discussion.** A person must not only survive in difficult conditions, but also learn from them. Human experience has shown that negative circumstances, due to positive stress, stimulate many people all the reserves of the human spirit, psyche and physical body, provide opportunities to unleash their own potential. But there are also people who irresponsibly accuse everyone of ruining their lives and thus bring themselves to spiritual and moral decay. The end of the earthly life of such people becomes quite predictable. **Conclusion.** The COVID pandemic has shown humanity that we need to be much more afraid of the way we live currently than to be scared by viruses and bacteria. The worst pandemic on Earth is human selfishness, fear, indifference and greed. The pandemic of selfishness is manifested in the consumer relations between people, the destruction of earth's resources, hatred, wars, epidemics, famines, etc. And as a result - physical and spiritual illnesses. Some people benefit from these horrors and earn a lot of money on the tragedy of mankind. Therefore, the pandemic and the economic crisis are a lesson for us, through which humanity will gain wisdom and spiritual experience. Quarantine kills diversity and forces uniformity, especially in education. And every life situation gives a person the opportunity to get to know each other in a new way. Therefore, the world will definitely change, as long as human's brain, his worldview changes.

Key words: globalization, social networks, Internet, man, education, distance learning, ecological consciousness, viruses, bacteria.

УДК 001:891

Н.А. Ченбай

ТЕХНОКРАТИЧНЕ МИСЛЕННЯ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ (СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ АНАЛІЗ)

Національний авіаційний університет; e-mail: chenbai@gmail.com
ORCID: 0000-0003-3744-3166

Анотація. Стаття присвячена дослідженню технократичного мислення як складного, суперечливого явища в розвитку як індивідуальної, так і суспільної свідомості. Показано, що такий тип мислення формувався протягом усього часу становлення техногенної цивілізації. Зроблений акцент на протилежних оцінках результатів науково-технічного розвитку суспільства, які давалися гуманітарною думкою в останні десятиліття. Доведено, що означена проблема особливо загострюється в ХХІ ст., коли відбуваються зміни в економічному і соціокультурному просторах різних країн світу, які зумовлюють потребу детального аналізу і переоцінки того, що визначало розвиток суспільства в останні десятиліття. Обернуто, що технократичне розуміння людини як елемента системи, який не має самоцінності, може бути подолане лише за умов адекватної оцінки місця і ролі техніки й технологій у сучасному світі, в якому негативні результати технологічних перетворень стають причиною різноманітних кризових явищ.

Ключові слова: техніка, технології, технократизм, технократичне мислення, технократична свідомість, культура, техногенна цивілізація.

Вступ

Характерною рисою сучасної цивілізації став стрімкий розвиток науки, техніки і технологій, які трансформували не тільки сферу матеріального виробництва, а й усі інші сфери суспільного буття. Прогрес техніки завжди випереджав прогрес соціальний і культурний. Не викликає заперечень той факт, що за допомогою техніки і технологій, які з'явилися в останні десятиліття, вирішуються багато суспільних проблем. Проте, водночас, вони і породжують нові проблеми. Так, наукова діяльність, освіта на всіх її рівнях сформували зовсім новий, в етичному плані, прошарок людей, який вирізняється технократичним мисленням. Соціальний прогрес ці люди пов'язують безпосередньо з розвитком техніки й технологій, за допомогою яких будуть подолані різноманітні кризи – екологічна, демографічна тощо. Незважаючи на те, що технократизм залишається доволі розповсюдженим і впливовим, сучасна планетарна криза значно підірвала віру в необмежені можливості людини, оскільки все відчутнішим стає подвійний характер соціальних наслідків реалізації технократичних настанов. Така ситуація посилює антисциентичні і антитехнократичні тенденції, сутність яких є звинувачення науки й техніки в усіх проблемах людства, які загострилися останнім часом. Особливий, глобальний характер технократичного підходу, технократичного мислення в людській

діяльності, які впливають на спосіб життя багатьох людей, потребують соціокультурного аналізу цього явища, що актуалізує дане дослідження.

Мета і завдання

Виявлення особливостей технократичного мислення на сучасному етапі розвитку техногенної цивілізації, що дозволить сформулювати адекватне ставлення до цього феномену, та окреслити можливі шляхи подолання його негативних наслідків у нових соціокультурних реаліях.

Методологія дослідження

У процесі дослідження застосовано принцип історизму, який дозволяє розглянути особливості становлення й розвитку технократичного мислення в контексті трансформацій, які відбуваються в усіх сферах суспільного буття впродовж останніх десятиліть. Порівняльний аналіз допомагає окреслити відмінності між технократичним і антитехнократичним підходами щодо оцінки перспектив і наслідків науково-технічного розвитку. Міждисциплінарний підхід дозволяє всебічно розглянути сутність технократичного мислення як різнопланового і суперечливого феномену сучасної духовної культури.

Результати

Початок минулого століття ознаменувався тим, що високий рівень розвитку науки і техніки дозволив розкрити нові аспекти їхнього зв'язку з різними сферами людської життєдіяльності: з поступом